

Posudek na odborný text "Stav, vývoj a management lesních ekosystémů v průběhu existence NP Šumava", autoři S. Vacek, V. Podrázský, M. Turčáni

V současné době probíhají rozsáhlé diskuse týkající se historie, současného stavu, ale především i budoucího přístupu k území Národního parku Šumava, případně celého horského masivu označovaného jako Šumava. Lesy představují na Šumavě nejvíce zastoupený typ ekosystému. Proto není divu, že právě lesy jsou předmětem mnoha sporů. V nich se totiž soustřeďují v současnosti probíhající procesy, které tak říkajíc před našimi zraky mění vzhled celého území. Hodnocený text se snaží shrnout nejrůznější poznatky týkající se právě lesních ekosystémů. Přestože již dříve byly analyzovány podmínky v nichž rostou šumavské lesy a jejich aktuální stav – příkladem může být vypracovaný Oblastní plán rozvoje lesů PLO 13 – Šumava (ÚHÚL, 2001), nebo příslušné kapitoly knihy porovnávající horské lesy ČR (Vacek et al., 2003), žádný dosud zveřejněný text se netýkal analýzy lesních ekosystémů Šumavy v návaznosti na ochranu přírody v takovém rozsahu, jak je tomu u předkládaného příspěvku. Navíc je potřebné zdůraznit, že zvláště od roku 2002 probíhají významné epizodické události, které ovlivňují dynamiku šumavských lesů a je potřebné se s nimi vypořádat, aby mohl být účinně naplánován a posléze i realizován management lesů v celé oblasti. Jedná se jmenovitě o extrémní klimatické události: 2002 – vysoké srážkové úhrny v druhé polovině léta byly příčinou záplav na celém území České republiky, i na Šumavě došlo k lokálním záplavám a v jejich následku k nastartování sukcesních změn v některých ekosystémech (tento fakt dosud zřejmě nebyl dostatečně vyhodnocen a v předkládaném textu není ani zmíněn). Rok 2003 byl z hlediska následné dynamiky zdravotního stavu lesních porostů klíčový – jako následek klimatického extrému (výrazně teplé a suché léto) zřejmě došlo k akceleraci gradace kůrovců. Význam tohoto extrému je bohužel v hodnoceném textu též opomenut. Větrné kalamity v zimě na začátku let 2007 a 2008 vedly k mechanickému narušení mnoha porostů a posléze k urychlení již probíhajících dějů, v jejichž centru leží kůrovcová kalamita.

Předem je nutno poznamenat, že předložený text vychází z mnohem rozsáhlejší rukopisné studie Vacek S., Podrázský V., Matějka K. et al. (2007): Rámcová studie o stavu a vývoji lesních ekosystémů a o lesnickém managementu v průběhu existence NP Šumava. Ms. (FLE ČZU Praha), 328p.

Potřebné je zpřesnit vymezení oblasti – není zřejmé, co je pod pojmem "Šumava" míněno, navíc na různých místech je zřejmě tímto termínem označováno různé území (někdy pohoří jako celek, jindy pouze NP Šumava, často přírodní lesní oblast – PLO 13).

Charakterizace přírodní lesní oblasti Šumava je provedena na základě dat OPRL platných v době zpracování těchto plánů (2001), což se týká zvláště typologické mapy. V poslední aktualizaci této mapy (stav z konce roku 2007) došlo k určitým změnám, které nejsou v předkládaném textu zohledněny.

V kap. 2.3.3 je potřeba zmínit to, že na území NP Šumava byly evidovány první známky poškozování lesa kůrovcem od prvních let, kdy probíhal monitoring zdravotního stavu lesů v tomto území – od začátku 90. let (prováděl IFER Jílové u Prahy). Výsledky byly zpracovány ve zprávě Matějka K. (1999): Monitoring stavu lesů v Národním parku Šumava - zpracování dat do roku 1999. – Ms. (IDS, Praha), 31p. + append.

Významným faktorem, který přispěl k destabilizaci lesních (i jiných) ekosystémů na území Šumavy byla acidifikace. Velmi výrazně tento jev byl pozorovatelný v prostředí šumavských jezer, kde vedl například ke změně složení (resp. vymizení) zooplanktonu (řada výsledků viz Kopáček, Vrba). V textu mi schází jakákoli zmínka o tomto vlivu (až na mnohdy vágní zmínky o imisním zatížení).

Z hlediska vyváženosti textu by bylo vhodné alespoň jako úvahu uvést možnost, že zvýšení podílu smrku v 7. (případně i v 6.) lesním vegetačním stupni může být způsobeno environmentálními podmínkami území (české části) Šumavy, například jako následek občasných ničivých (bořivých) větrů, které mají převládající směr od západu a musí tak překonávat hřeben Šumavy, kdy dále vanou do vnitrozemí a při této cestě mohou ničit lesní porosty především v hřebenových polohách a na závětrné straně (v důsledku větrné turbulence), což by byl jev obdobný tomu, který byl popsán v prostoru tatranských kotlin na Slovensku. V podmínkách Šumavy (časté podmáčené až rašelinné půdy, časté chladné polohy, kde se pravidelně vyskytují přízemní mrazíky až do letního období) je smrk neefektivněji se zmlazující dřevinou, která má z mnoha hledisek charakter "pionýrské" dřeviny. Mohly tedy zde i přirozeně vznikat rozsáhlé porosty věkově málo rozrůzněné. Lze si tak představit, že kalamitní

Ing. Karel Matějka, CSc.

IDS

Na Komořsku 2175/2A, 143 00 Praha 4 – Komořany

telefon 603 444 768, 244 400 781

e-mail ids@infodatasys.cz

přemnožení kůrovce se v oblasti mohlo vyskytovat v hluboké minulosti jako následek abiotické kalamity. Tím by byl rozsah území s velkoplošně narušeným stromovým patrem ještě zvýšen v podmínkách původních lesů. Zde nutno připomenout, že by se jednalo o periody o něco více než jedno století a tím se pro několik takových cyklů dostáváme do měřítek vývoje krajiny v rámci Holocénu, kdy se mění i klimatické poměry, které mohou zastít jiné změny.

Při navrhování aktivního přístupu v boji proti kůrovci je potřeba zvážit jednak velikost populace kůrovce (zdá se totiž, že od určité velikosti / hustoty nemá smysl klasicky zasahovat), ale i nepřímé vlivy, které zásahy mají (např. porušení půdního povrchu při vyklízení kůrovcových holin).

Argumentuje se tzv. přítomností autoregulačních procesů v lesích, což je chybný přístup: Autoregulační procesy probíhají v každém ekosystému, ať je narušen, změněn či nikoli. Popření tohoto faktu by znamenalo popření skutečnosti, že (šumavský) les je ekosystém, protože přítomnost autoregulačních procesů je zásadním atributem každého ekosystému. Otázkou však je, jak v dané situaci tyto procesy fungují (ani nelze diskutovat o tom, jestli fungují) a k jakým změnám ve struktuře (druhovému, prostorovému, ...) lesního ekosystému povedou.

Vhodné by bylo doplnění literárního rozboru o práce autorů (uvedeni v abecedním pořadí) jako Cudlín, Hladilín, Holec, Jelínek, Kopáček, S. Kučera, Neuhäuslová, Rusek, Šantrůčková a jiní, kteří se ve svých studiích dotýkali často právě lesů Šumavy, přičemž citace těchto prací chybí v seznamu literatury. Vhodné je zmínění i těch názorů, které se v pohledu jiných výsledků jeví jako nesprávné či překonané.

Dodatek "Výzva na odpovědné řešení přemnožení kůrovce na Šumavě" je pouze názorem jedné skupiny lesnických odborníků a v této podobě by neměl být součástí předložené práce, protože přístup ke kůrovcové kalamitě ve velkoplošném chráněném území je především otázkou politickou, samozřejmě se všemi dalšími souvztažnostmi (nejen ochrana přírody a ekologické procesy v rámci dané krajiny, ale též ekonomika, mezinárodní vztahy, právní následky aj.).

Závěrem lze konstatovat, že hodnocený text přináší souhrn vědeckých poznatků o lesích (lesních porostech, často o celých lesních ekosystémech) Šumavy, který se může stát podkladem pro další diskusi o budoucím přístupu k lesům tohoto regionu. Text se snaží o integraci poznatků lesnických a ekologických (biologických) věd společně s přístupy praxe v ochraně přírody. To, v jaké míře se daří skloubení mnohdy protichůdných názorů, bude možno posoudit až s odstupem doby. V každém případě si tak zaslouží publikaci a další pozornost.

Ing. Karel Matějka, CSc.